

TÜRKİYE’DE MEYVE VE ASMA FİDANCILIĞININ STRATEJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasan ÇELİK¹ Menşure ÇELİK¹ Raif YALÇIN²

ÖZET

Modern meyve ve bağ tesisinde; iç ve dış pazarlarda yüksek rekabet gücüne sahip çeşitlere, ya da varsa bu çeşitlerin üstün nitelikli klonlarına ait ismine doğru, sağlıklı ve standartlara uygun olarak üretilen sertifikalı fidanların kullanılması, yüksek verim ve kalitenin güvencesidir.

Ülkemizde son yıllarda öne çıkan ekonomide liberal anlayışın gereği olarak, diğer üretim ve hizmet alanlarında olduğu gibi, fidan üretiminin de tümüyle özel sektöre devredilmesi gereği, stratejik açıdan benimsenmiş olmakla birlikte, kamuya ait kuruluşlarda meyve ve asma fidanı üretiminin sürdürülmesi, başta aşılı asma fidanı üreten işletmeler olmak üzere, özel sektör fidancılığının gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. 1999 yılı itibariyle ülkemizde üretilen 22.616.230 meyve fidanının %92.5’i özel sektörde üretilirken; aşılı asma fidanı üretiminde (1.725.267) bu oran %68.5’dir. 1991 yılında başlatılan sertifikalı fidan üretimi, yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle, özellikle özel sektöre ait meyve fidancılığında istenilen ölçüde yaygınlaştırılamamıştır. 1999 yılı itibariyle sertifikalandırılan 2.492.655 meyve fidanı toplam üretimin %10.7’sine; 1.483.797 aşılı asma fidanı ise toplam üretimin %86.0’sına karşılık gelmektedir. Sertifikalandırılan fidanların her iki üretim grubunda da 2/3’ü özel sektöre aittir.

Ülkemizde sertifikalı fidan üretiminin geliştirilmesine yönelik olarak; kamu sektörünün sertifikalı ve standart (kontrollü) fidan üretiminden çekilerek, yalnızca baz materyal niteliğinde damızlık fidan ya da fidan materyali üretimine yönelmesi, destekleme ve denetim görevlerine ağırlık vermesi; diğer yandan fidan üretimi ve sertifikasyonu ile ilgili hükümlerden yoksun olan 308 sayılı “Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkındaki Kanun” ile mevcut sertifikasyon uygulamasının etkinliğini ortadan kaldıran 6968 sayılı “Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu”nun bu alandaki gereksinimleri karşılayacak şekilde acilen ıslah edilmesi, özel sektör fidan üreticilerinin birlikler ya da kooperatifler halinde örgütlenerek sertifikalı fidan üretimine yönlendirilmeleri için daha etkili teşvik uygulamalarının yürürlüğe konulması, fidan ve fidan üretim materyali ithalatının daha sıkı denetlenmesi ve fidan ihracatının önündeki engellerin kaldırılması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Meyve fidanı, asma fidanı, sertifikalı fidan, standart fidan, baz materyal

A STRATEGIC EVALUATION ON NURSERY PRODUCTION OF FRUIT TREES AND GRAPEVINES IN TURKIYE

ABSTRACT

In modern fruit and grape growing, the first necessary step of high yield and quality is starting with certified nursery plants belonging to the cultivars or their superior clones which are highly compatible in local and foreign markets.

As a result of the liberalization concept in Turkish economy recently, although an official strategy foreseeing the withdrawal to produce any kind of planting material as in all other sectors has always been declared; a continuous production in official institutions limits the development of private sector, especially in grafted vine production. In spite of unsuitable situation, 92.5 % of total nursery production of fruit trees (22.616.230), and 68.5 % of total grafted vine production (1.725.267) belong to private sector in 1999.

Certification procedures started in 1991 is being performed with some difficulties due to the lack of legal regulations and practical problems that is spesific for private fruit-tree nurseries. While the number of certified nursery trees (2.492.655) is only about 10.7 % of total production; as the rate of certified grafted vines (86.0.%) is much higher in 1999. In both groups, ²/₃ of the certified planting materials was produced by private sector.

¹ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü-ANKARA

² Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TÜGEM Genel Müdürlüğü-ANKARA

A new strategy to develop the certified nursery production should soon be performed with the following regulations.

- Privatization of certified and standard nursery production. Administrative authority will only support and control the private sector, and produce basic propagating materials in its regional institutions,
- Urgent revision of the regulating laws coded 308 and 6968 to remove the loopholes and filling gaps, and adapt to contemporary rules of production and certification for nursery plants,
- Supporting regulations to unite the private nurseries as cooperative unions,
- Effectual control of importing all plant propagating materials, contrary the removal of the difficulties limiting the export of the qualified nursery materials.

Key Words: Nursery fruit tree, grafted vine, certified nursery plant, standard nursery plant, basic propagating material

1. GİRİŞ

Meyve bahçeleri ve bağlar, uzun yıllar boyunca yeterli ve kaliteli ürün almak üzere kurulan tesislerdir. Bu yüzden, sözkonusu tesislerin, ekolojiye ve pazar isteklerine uygun çeşit, çeşide uygun anaç ve yetiştirme tekniği seçimini kapsayacak şekilde planlanması zorunludur. Modern meyve bahçesi ve bağ tesislerinde bu planlamanın en önemli unsurlardan birisi, sertifikalı, yani meyve ve üzüm çeşitlerinin üstün nitelikli klonlarına ait (kaynağı bilinen ve ismine doğru), sağlıklı ve kaliteli (standartlara uygun) fidanlarla yola çıkılması gereğidir. Özellikle kaynağı, ismine doğruluğu ve sağlığından tam olarak emin olunamayan fidanlarla kurulan tesislerde ilerleyen yıllarda önemli sorunlarla karşılaşma riski oldukça yüksektir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz meyve ve asma fidanı üretiminde doğrudan çelikle çoğaltma “filokserasız alanlarda asma (Çelik ve ark. 2000), zeytin (Canözer ve Özahçı 1992, Özkaya ve Çelik 1999), incir, nar (Tibet ve Onur 1999), ayva, çay (Ayfer et al. 1987 a,b), dut (Ünal ve ark. 1992) ve değişik meyve türlerine ait klon anaçları (Ülger ve Baktır 1995)”, aşılama “asma (Çelik 1978, Çelik ve Odabaş 1995, Kelen ve ark. 1995), çelikle çoğaltılamayan tüm diğer meyve türleri (Kopuzoğlu ve Odabaş 1992, Polat ve Kaşka 1992, Ünal 1992, Tekintaş ve Yaviç 1992, Küden 1995, Okay ve ark. 1995) ve daldırma (meyve klon anaçları, Muscadine üzümleri) ve dip sürgünleri ile çoğaltma (findık) gibi geleneksel çoğaltma yöntemleri, günümüzde hala önemini korumaktadır (Hartman et al. 1990, Çelik ve ark. 1995).

Son yıllarda, oksin vb. büyüme düzenleyicilerin kullanılması, sera vb. yapılar altında kaplı fidan üretimine geçilmesi, taban ısıtmalı sisleme sistemleri altında yeşil çeliklerle fidan üretimi olanaklarının geliştirilmesi, değişik tipte aşı makineleri kullanılarak aşılama verimliliğinin ve başarısının artırılması gibi gelişmeler, ülkemiz meyve ve asma fidanı üretiminde de teknik anlamda yeni ufuklar açmıştır (Ağaoğlu and Çelik 1982, Çelik 1982, Çelik ve ark. 1984, Çelik ve Uyar 1992, Kırac ve Çelik 1998, Kaşka ve ark. 1992, Canözer ve Özahçı 1992, Akça ve Yıldız 1995, Ülger ve Baktır 1995).

Diğer yandan, meristem kültürü ve *in vitro* mikro aşılama gibi doku kültürü tekniklerinden yararlanılarak asma (Çelik ve Batur 1990, Çelik ve ark.2000, Tangolar ve ark. 1995) ve meyve (Gönülşen ve ark. 1992, Göral ve ark. 1992, Özkaya et al. 1992) çeşitlerine ait klonlardan önemli virüs ve virüs benzeri hastalıklardan arındırılması, temizlenen klonlardan sürgün ucu kültürü ve benzeri tekniklerle üretilen A kategorisinde bazı materyallerle “Ana

Parsel"lerin kurulması için hem gerekli sürenin önemli ölçüde kısaltılması, hem de arındırma ve ön çoğaltma çalışmalarında etkinliğin aynı ölçüde artırılması mümkün olmaktadır.

2.MEYVE VE ASMA FİDANI ÜRETİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

Ülkemizde halen hem kamu sektörü, hem de özel sektör tarafından sertifikalı ve kontrollü statüde, aşılı ve aşısız olarak meyve ve asma fidanı üretilmektedir. Bu konudaki değerlendirmeler, meyve ve asma fidanları için ayrı ayrı olmak üzere aşağıda sunulmuştur.

2.1. Meyve Fidanı Üretimi

Sektörel değerlendirme

1999 yılı itibariyle toplam meyve fidanı üretimi 22.616.230 adettir. Söz konusu üretimin % 92.5'i (20.917.973) çoğu çok küçük işletmeler halindeki 605 özel sektör üreticisine aittir. Bu üretimin % 86.7'sini tek başına Ödemiş (İzmir) ilçesi, % 50.4'ünü ise anılan ilçenin Bademli kasabasında kurulu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi sağlamaktadır. Buna karşılık, 42 kamu kuruluşu (12'si araştırma enstitüsü, 10'u üretme istasyonu, 10'u Tarım il müdürlüklerine bağlı istasyon, 6'sı TİGEM işletmesi, 2'si ziraat fakültesi ve 2'si vakıf ve üretim işletmesi) tarafından üretilen 1.688.257 meyve fidanı ise toplam üretimin yalnızca % 7.5'ini oluşturmaktadır (Çizelge 1, Anonim 1999).

Meyve Grupları Bazında Değerlendirme

Toplam fidan üretimi içinde ilk sırayı % 38.1 ile sert çekirdekli meyve fidanları alırken, bu grubu % 26.2 ile zeytin (fidanların tamamı çelikle çoğaltma yoluyla elde edilmiştir) ve % 23.2 ile yumuşak çekirdekli meyve fidanları izlemektedir. Yumuşak çekirdekli meyve fidanlarının yalnızca % 2.7'sinin klon anaçları üzerine aşılı olduğu bilindiğine göre, aşılı meyve fidanı üretiminde % 100'e yakın oranda çöğür anacı kullanımının devam ettiği anlaşılmaktadır (Çizelge 1).

Sertifikalı Fidan Üretimi

Meyve fidanı üretiminde sertifikasyon uygulaması, aşılı ve çelikten üretilen meyve fidanları ile klon anaçlarını kapsamaktadır. 1999 yılı itibariyle üretilen fidanların yalnızca % 10.7'sini oluşturan 2.429.655 meyve fidanı sertifika alabilmiştir. Sertifikalandırılan fidanların % 70.6'sı özel sektöre, % 29.4'ü ise kamu sektörüne aittir. Ancak, kamu sektöründe sertifikalandırma oranı % 42.4 iken, özel sektörde yalnızca % 8.2'dir. Diğer yandan, meyve grupları arasında en yüksek sertifikalandırma oranları % 39.8 ile zeytin ve % 35.6 ile sert çekirdekli meyve fidanlarına aittir. Bu iki grubu % 16.7 ile yumuşak çekirdekli meyve fidanları izlemektedir (Çizelge 2).

2.2. Asma Fidanı Üretimi

Sektörel Değerlendirme

1999 yılına ait toplam asma fidanı üretiminin (9.250.624) % 85'i (7.863.450) özel sektöre, % 15'i (1.387.174) kamu sektörüne aittir. Fidan tipi yönünden ise, üretilen fidanların % 45.2'si yerli (% 98'i özel, % 2'si kamu), % 36.1'i aşısız Amerikan (% 77.3'ü özel, % 22.7'si kamu) ve yalnızca 18.7'si aşılıdır (% 68.5'i özel, % 31.5'i kamu). Görüldüğü üzere, ülkemiz açısından asıl önemli fidan kategorisi olan aşılı fidan üretimi, yalnızca 1.725.267 adettir. Bu değer, ülkemizin sahip olduğu bağcılık potansiyeli ölçü alındığında çok sınırlı bir üretim sayılmalıdır (Çizelge 3).

Bölge ve Kuruluş Bazında Değerlendirme

Toplam aşılı fidan üretiminin % 68.5'ini sağlayan özel sektör işletmeleri Ege Bölgesi'nde, daha doğrusu Manisa ilinin Salihli ilçesinde yoğunlaşmıştır. Bu ilçede kurulu SUNFIDAN A. Ş.'nin toplam aşılı fidan üretimi içindeki payı 1999 yılında % 52.5'dir. İlçedeki diğer işletmelerin payı da eklendiğinde bu oran % 60'a ulaşmaktadır. Kamu kuruluşları yönünden de Ege Bölgesi % 15.6'lık pay ile ilk sıradadır. Böylece bu bölgenin toplam aşılı fidan üretimi içindeki payı % 75'i aşmaktadır. Kamu kuruluşları arasında ilk üç sırayı Çanakkale Meyvecilik Üretim İstasyonu (% 7.8), Bilecik Meyvecilik Üretim İstasyonu (% 6.8) ve Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü (% 5.6) almıştır. Aşısız Amerikan asma fidanı (% 77.3) ve özellikle yerli asma fidanı (% 98) üretiminde özel sektörün mutlak üstünlüğü dikkati çekmekle birlikte; aşısız Amerikan asma fidanı üretiminin % 75'i, Gaziantep ilinin İslahiye ilçesinde kontrollü fidan üretim kurallarına dahi uygun olarak üretilmeyen ve ağırlıklı olarak Rupestris du Lot anacına; yerli fidan üretiminin % 98'i ise Manisa ilinin Salihli ilçesine bağlı Poyrazdamı kasabasında yukarıdaki örneğe benzer koşullarda üretilerek yöreye dağıtılan Yuvarlak Çekirdeksiz üzüm çeşidine aittir (Çizelge 3).

Sertifikalı Fidan Üretimi

Asma fidan üretiminde sertifikasyon uygulaması, aşılı ve aşısız Amerikan asma fidanlarını kapsamakta, yerli fidanlara sertifika verilmemektedir.

1999 yılı itibarıyla sertifikasyon oranı aşılı fidanlarda % 86 (özelde % 85, kamuda % 88.1), aşısız Amerikan fidanlarında ise % 20.5 (özelde % 2.3, kamuda % 82.1) düzeyindedir. Sertifikalandırılan aşılı fidanların (1.483.797) % 67.7'si özel sektöre, % 32.3'ü ise kamu sektörüne; aşısız Amerikan fidanlarının (683.260) ise % 8.8'i özel sektöre, % 91.2'si kamu sektörüne aittir (Çizelge 3).

Uygulamanın etkinliği üzerinde bir değerlendirme yapılması gerekirse; gerek kamuca, gerek özel sektörce üretilen aşılı fidanların yanısıra, kamuca üretilen aşısız Amerikan asma fidanlarının yüksek oranda sertifikalandırılmasına karşın; özel sektörce üretilen aşısız Amerikan fidanlarının çok düşük oranda (% 8.8) sertifikalandırılabilmesi dikkat çekmektedir.

3.DESTEKLEME VE TEŞVİK UYGULAMALARI

Özel sektör fidancılığının geliştirilmesine yönelik olarak “Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu”nun (PKKK) 9.9.1992 tarih ve 92/6 sıra no'lu tebliği ile başlatılan sertifikalı meyve ve asma fidanları için prim uygulamasına devam edilmektedir. Söz konusu prim, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan “Fidan Üretici Belgesi” alan gerçek ve tüzel kişiler ile anılan Bakanlığın TİGEM'ne bağlı işletmelerce yurt içinde üretilen sertifikalı ve virüssüz sertifikalı meyve ve asma fidanları ve bunların köklü anaçları için ödenmektedir. Bir istisna olarak, diğer kamu kuruluşlarınca üretilen asma fidanlarına da sertifikalı primi ödenmektedir. PKKK'nun 1998/6 no'lu tebliğine göre belirlenen ve herhangi bir artış yapılmaksızın halen uygulanmakta olan sertifika primleri ve fidan cinsleri arasında denge sağlanarak güncelleştirilmiş prim önerileri aşağıda verilmiştir.

Sertifikalı Fidanın Cinsi	Halen Geçerli Olan Primler (TL/Fidan)	Güncelleştirilmiş Prim Önerileri (TL/Fidan)
Meyve fidanı (aşılı)	80.000	150.000
Meyve fidanı (çelikten)	50.000	75.000
Klon anaçlı meyve fidanı (aşılı)	90.000	175.000
Virüsten arı meyve fidanı	180.000	300.000
Amerikan asma fidanı	25.000	50.000

Aşılı asma fidanı	50.000	125.000
Virüsten ari aşılı asma fidanı	75.000	250.000
Klon anacı	20.000	50.000
Virüsten ari klon anacı	35.000	125.000

Diğer yandan, modern meyve bahçesi ve bağ tesislerini özendirmek amacıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde ve denetiminde kullanılan İl Özel İdareleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu ve Dünya Bankası kaynaklı desteklerin yanısıra; T.C. Ziraat Bankası kaynaklı tesis ve işletme kredileri de fidan üretim işletmeleri için dolaylı yönden destek sağlayan önemli teşvik unsurlarıdır.

4.ÜLKEMİZ MEYVE VE ASMA FIDANCILIĞININ GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER

* Fidan üretiminde kalite güvencesi sertifikasyondan geçtiğine göre, bu uygulamanın ülkemizde üretilen tüm fidanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması ve sertifikalı fidan üretiminin ilk aşamada ülkemizin ihtiyacını karşılayacak düzeye ulaştırılması; bununla da yetinmeyip fidan dışsatımına yönelerek, bu alanda da güçlü bir konuma gelinmesi temel hedefimiz olmalıdır.

* Yukarıda belirtilen hedefe ulaşmanın ilk ve en önemli adımı, baz materyal dışında kalan tüm sertifikalı ve kontrollü fidan üretiminin özel sektöre devredilmesine yönelik stratejinin daha fazla vakit yitirilmeden yaşama geçirilmesidir. Bu amaçla, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesindeki 3 araştırma enstitüsü (Tercihan Manisa Bağcılık, Antalya Narenciye ve Seracılık

Malatya Meyvecilik) ile Karacabey'deki İstasyonun klonal bazda (A kategorisi) baz materyal niteliğinde; 4 üretim istasyonunun (Tercihan Çanakkale, Tokat, Alanya ve GAP yöresinde bir

istasyon) ise yukarıdaki kuruluşlardan sağlanacak fidan üretim materyali ile özel sektör fidan işletmelerindeki anaç ve kalem damızlıklarının kurulmasında kullanılmak üzere B kategorisinde baz materyal niteliğinde fidan ve/veya doğrudan sertifikalı fidan üretiminde kullanılabilecek fidan üretim materyali üretmek üzere görevlendirilmesi ve acilen bu hizmetlere yönelik olarak

Çizelge 1. SEKTÖR VE GRUPLAR BAZINDA MEYVE FIDANI ÜRETİMİ (1999)

MEYVE GRUBU	KAMU SEKTÖRÜ	%	ÖZEL SEKTÖR	%	TOPLAM	%
Yumuşak Çekirdekli(1)	509.918	9.7	4.730.945	90.3	5.240.863	23.2
Sert Çekirdekli(1)	639.383	7.4	7.967.155	91.6	8.606.538	38.1
Turunçgiller	221.600	16.8	1.098.700	83.2	1.320.300	5.8
Sert Kabuklular	40.408	3.7	1.055.625	96.3	1.096.033	4.8
Zeytin(2)	186.500	3.1	5.744.500	96.9	5.931.000	26.2
Diğer Meyveler	90.448	21.5	331.048	78.5	421.496	1.9
Toplam	1.688.257	7.5	20.927.973(3)	92.5	22.616.230	100.0
Çilek fidesi	85.000	0.3	27.600.000	99.7	27.685.000	

Klon anacı	217.000		-		
Muhtelif çoğür	350.650		149.400		500.050

(1)Üretilen fidanların %2.7'si klon anacı üzerine aşıdır.

(2)Üretilen fidanların tamamı çelikle çoğaltma yoluyla elde edilmiştir.

(3)Üretimin %86.7'si Ödemiş ilçesine, %50.4'ü ise bu ilçenin Bademli kasabasındaki Tarımsal Kalkınma Kooperatifine aittir.

yapılandırılması, diğer tüm üretme istasyonlarının ise özel üretime açılması uygun olacaktır. Aynı konuda benzer bir öneri Çelik ve ark. (1995) tarafından daha önce de sunulmuştur.

* Ülkemizde 1991 yılından bu yana sertifikalı meyve ve asma fidanı üretimine geçilmesi, çok önemli bir gelişmedir. Ancak bu alandaki yasal yetersizlik ve yetki karmaşası, uygulamanın etkinliğini büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Bunun için, günümüzde olduğu gibi sertifikasyon uygulamasını bir tebliğ ile düzenlemek yerine; 308 sayılı "Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkındaki Kanun" ile 6968 sayılı "Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu"nun, sertifikasyon uygulamasının tek elden ve eksiksiz yürütülebilmesine olanak sağlayacak şekilde acilen ıslah edilmesi,

* Sertifikalı fidan kullanılması koşuluyla modern bağ ve meyve bahçesi tesis projelerine halen sınırlı ölçülerde sağlanan desteğin artırılması,

* Günümüzde bir anlam taşımayan korumacılık anlayışıyla fidan ihracaatına (Asmada Sultani Çekirdeksiz, Fındık, Antepfıstığı, İncir ve Zeytinde Gemlik) getirilen sınırlamaların kaldırılması; buna karşılık fidan ve fidan üretim materyali ithalatına sıkı denetim getirilmesi.

Çizelge 2. 1999 YILINA AİT SERTİFİKALI MEYVE FİDANI ÜRETİMİ

MEYVE GRUBU	KAMU SEKTÖRÜ		ÖZEL SEKTÖR		TOPLAM	%
	Üretim	%	Üretim	%		
Yumuşak Çekirdekli	91.265 (12.8)	22.5	313.985 (18.3)	77.5	405.250 (7.7) ⁽⁴⁾	16.7
Sert Çekirdekli	277.260 (38.8)	32.1	586.815 (34.2)	67.9	864.075 (10.0)	35.6
Turunçgiller (1)	45.970 (6.4)	100.0	-	0.0	45.970 (3.5)	1.9
Sert Kabuklular	14.320 (2.0)	11.1	115.015 (6.7)	88.9	129.335 (11.8)	5.3
Zeytin (2)	277.000 (38.7)	28.6	690.875 (40.3)	71.4	967.875 (16.3)	39.8
Diğer Meyveler (3)	9.400 (1.3)	54.8	7.750 (0.5)	45.2	17.150 (4.1)	0.7
TOPLAM	715.215	29.4	1.714.440	70.6	2.429.655	100.0
Sertifika Oranı (%)	42.4		8.2		10.7	

(1)Portakal, Limon ve Altıntop meyve türlerine ait fidanların tümü virüsten aridir.

- (2)Fidanların tümü çelikle çoğaltma yoluyla elde edilmiştir.
- (3)Bu grupta yer alan incir ve nar'a ait fidanların tümü çelikle çoğaltma yoluyla elde edilmiştir.
- (4)Bu değerler % olarak her grubun kendi içinde sertifikalandırma oranını belirtmektedir.

* Sertifikasyon uygulamasının özel sektör bazında yaygınlaştırılmasına yönelik olarak ise;

- Özel sektör fidan üreticilerinin birlik ya da kooperatifler halinde örgütlenmeye yönlendirilmesi ve özendirilmesi,
- Sertifikasyon primlerinin günümüz koşullarına uygun şekilde artırılması ve ödemelerin geciktirilmemesi,
- Sertifikalandırma koşullarının ve formalitelerinin uygulama kolaylığı sağlayacak şekilde sadeleştirilmesi,
- Halen % 17 olan KDV oranının sembolik bir düzeye (% 1) düşürülmesi,
- Kamu sektöründe aşılı ve aşısız Amerikan asma fidanı üretimi için halen sürdürülen sertifika primi uygulamasına son verilmesi,
- Sertifikasız fidan üretimine sınırlama getirilmesi ve bu bağlamda, özellikle yerli asma fidanı ile sertifikasız aşısız Amerikan asma fidanı üretimine izin verilmemesi, gereklidir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, Y.S. and H. Çelik, 1982, Effects of grafting machines on success of grafted vine production. Uludağ Üniv. Ziraat Fak. Dergisi 1(1): 25-32.
- Akça, Y. ve K. Yıldız, 1995, Ceviz yetiştiriciliğinde saçak köklü tüplü çöğür ve fidan yetiştirme üzerinde bir araştırma. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt I): 470-4, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Anonim., 1999, Fidan Üretimi ve Dağıtım Talimatı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TÜGEM Yayını.
- Ayfer, M., Çelik, M., Çelik, H., Erden, M., Tutgaç, T. ve H. Mahmutoglu, 1987 a, The effects of different systems and substrates on the rooting of tea cuttings. Proc. of Inter. Tea Symp.: 16-25, 26-28 June 1987, Rize.
- Ayfer, M., Çelik, M., Çelik, H., Vanlı, H., Tutgaç, T., Turna, T. ve H. Dumanoglu, 1987 b, The effects of shading materials, collection time and type of cutting on the rooting of tea cuttings. Proc. of Inter. Tea Symp.: 26-34, 26-28 June 1987, Rize.
- Canözer, Ö. ve E. Özahçı, 1992, Zeytin çeşitlerinin belli hormon konsantrasyonlarında köklenme nispetlerinin tespiti. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt I): 165-9, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Çelik, H., 1978, Asma Çeliklerinde Bazı Teknik ve Hormonal Uygulamaların Kallus Oluşumu, Aşı Tutma ve Köklenme Oranına Etkileri Üzerinde Araştırmalar. Ankara Üniv. Fen Bil. Enst. (Doktora Tezi), 129 s.
- Çelik, H., 1982, Kalecik Karası/41 B Aşı Kombinasyonu İçin Ser Koşullarında Yapılan Aşılı Köklü Fidan Üretiminde Değişik Köklenme Ortamları ve NAA Uygulamalarının Etkileri. Ankara Üniv. Ziraat Fak. (Doçentlik Tezi), 73 s.
- Çelik, H. and M. Batur, 1990, Meristem culture for clonal micropropagation of grapevines. Proc. of 5 th Inter. Symp. on Grape Breeding: 532-7, 12-16 Sept. 1989, St. Martin/Germany.
- Çelik, H. ve Z. Uyar, 1992, Serada tüplü asma fidanı üretiminde tüp büyüklüğünün fidan randımanı ve kalitesi üzerine etkileri. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt II): 467-71, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Çelik, H., Fidan, Y. ve M. Çelik, 1984, Nematodlara dayanıklı ve çelikleri zor köklenen Amerikan asma anaçları kullanılarak serada tüplü asma fidanı üretimi üzerinde araştırmalar. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yıllığı 33 (1, 2, 3, 4): 140-8.
- Çelik, H., Çelik, M., Kadioğlu, R., Çelik, S., Kocamaz, E., Yalçın, R. ve M.T. Özkaya, 1995, Türkiye'de meyve ve asma fidanı kullanımı ve üretimi. TMMOB Ziraat Müh. Odası Türkiye Ziraat Müh. IV. Tek. Kong. Bild. (Cilt-II): 941-64, 9-13 Ocak 1995, Ankara.
- Çelik, H., Marasalı, B., Söylemezoğlu, G., Tangolar, S. ve M. Gündüz, 2000, Bağcılıkta üretim hedefleri. TMMOB Ziraat Müh. Odası Türkiye Ziraat Müh. V. Tek. Kong. Bild. (2.Cilt): 645-78, 17-21 Ocak 2000, Ankara.
- Çelik, H., Marasalı, B., Söylemezoğlu, G., Gürsoy, Y.Z., Baydar, N.G., Yüksel, İ., Gökçay, E., İlbaş, A.K. ve İ. İlhan, 2000, Türkiye'de Virüssüz Sertifikalı Asma Fidanı Üretim Tekniğinin Geliştirilmesi. TÜBİTAK-TOAG 1108 no'lu proje EUREKA EU 679 VITIS), Ankara, 66 s.

- Çelik, H. ve F. Odabaş, 1995, Farklı anaçlar üzerine aşılanan bazı üzüm çeşitlerinde aşı tipi ve aşılama zamanlarının fidanların büyüme ve gelişmesi üzerine etkileri. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt II): 464-8, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Gönülşen, N., Önal, M.K., Özsezgin, E., Tanrısever, A. ve S. Erkan, 1992, Çileklerin hızlı üretimi ve virüslerden arındırılmasında bitki doku kültürleri yöntemlerinden yararlanma imkanları. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt I): 333-6, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Göral, T., Taşdemir, H.A., Davarcı, T., Mermer, S., Göral, Ş., Kerten, M., Taşdemir, T. ve S. Güneş, 1992, Virüs ve virüs benzeri hastalıklardan temiz turuncgil aşı gözü elde edilmesi. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (I. Cilt): 317-22, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Hartman, H.T., Kester, D.E. and F.T. Davies, 1990, Plant Propagation (Principles and Practices). Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 07632, 674 s.
- Kaşka, N., Ak, B.E. ve Y. Nikpeyma, 1992, Antepfistuklarında tüplü fidan üretimi üzerinde bir araştırma. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 79-83, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Kelen, M., Doğan, A., Cangi, R. ve S.M. Şen, 1995, Amerikan asma anacı üretiminde malç ve alçak tünel uygulamalarının fidan randımanı ve kalitesi üzerine etkileri. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (II. Cilt): 586-90, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Kıraç, A. ve H. Çelik, 1998, Çelikleri zor köklenen anaçlar ile tüplü asma fidanı üretiminde köklendirme ortamları ve IBA uygulamalarının fidan randımanı üzerine etkileri. 4. Bağcılık Sempozyumu Bildirileri: 206-11, 20-23 Ekim 1998, Yalova.
- Kopuzoğlu, N. ve F. Odabaş, 1992, O.M.Ü. Ziraat Fakültesi'nde bazı meyve türlerinin iç mekan aşısı ile çoğaltılması üzerinde yapılan çalışmalar. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 5-8, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Küden, A., 1995, Meyve ağaçlarının aşıli çeliklerle çoğaltılması. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 25-9, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Okay, Y., Ayfer, M. ve İ. Köksal, 1995, Antepfistığında sakız salgısı (mastika) ile aşı tutumu arasındaki ilişkiler. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-II): 423-8, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Özkaya, M.T. ve M. Çelik, 1999, Domat ve Gemlik zeytin çeliklerinde farklı uygulamaların köklenme süresince karbonhidratların değişimi üzerine etkisi. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild.: 208-12, 14-17 Eylül 1999, Ankara.
- Özkaya, M.T., Lionakis, S.M. ve M.O. Vasilakakis, 1992, Bazı yabancı zeytin çeşitlerinin in vitro çoğaltım kabiliyetleri üzerine farklı sürgün tiplerinin etkisi. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 299-302, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Polat, A.A. ve N. Kaşka, 1992, Yenidünyaların değişik vegetatif yöntemlerle çoğaltılmaları üzerinde araştırmalar. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 45-9, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Tangolar, S., Gök, S. ve S. Çetiner, 1995, Bazı Amerikan asma anaçlarının in vitro sürgün ucu kültürü ile çoğaltılması. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-II): 544-8, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Tekintaş, F.E. ve A. Yaviç, 1992, Bazı antioksidan maddelerin ceviz (*J. regia* L.) aşılamalarında aşı başarısı üzerine etkileri. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 55-8, 13-16 Ekim 1992, İzmir.
- Tibet, H. ve C. Onur, 1999, Nar (*Punica granatum* L.) çeliklerinin köklenmelerine çelik kaynağı ile çeliklerin dal üzerindeki konumlarının etkileri. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild.: 672-6, 14-17 Eylül 1999, Ankara.
- Ülger, S. ve İ. Baktır, 1995, Bodur M9, J9 ve Colt anaçlarının fog serasında köklenme özelliklerinin saptanması. Türkiye II. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 21-4, 3-6 Ekim 1995, Adana.
- Ünal, A., Özçağırın, R. ve S. Hepaksoy, 1992, Karadut ve Mordut çeşitlerinde odun çeliklerinin köklenmesi üzerinde bir araştırma. Türkiye I. Ulusal Bahçe Bit. Kong. Bild. (Cilt-I): 267-70, 13-16 Ekim 1992, İzmir.

	BÖLGE	KURULUŞ	AŞILI		SERTİF.ORANI	(%)	AŞISIZ AMERİKAN		SERTİF. ORANI	YERLİ
			TOPLAM	SERT.	(%)		TOPLAM	SERT.	(%)	
K A M U S E K T Ö R Ü	ORTA KUZEY	1. BİLECİK MEY. ÜRET. İST.	118.000	100.000	84.7	6.8	77.547	20.000	25.8	-
	EGE	1. ÇANAKKALE MEY.ÜRET.İST.	134.182	134.182	100.0	7.8	109..885	109.885	100.0	-
		2. ÇAL MEY. ÜRET. İST.	70.950	70.950	100.0	4.1	137.200	129.000	94.0	-
		3. MANİSA BAĞ. ARAŞ. ENS.	64.045	31.075	48.5	3.7	146.975	146.975	100.0	-
	MARMARA	1.TEKİRDAĞ BAĞ. ARAŞ. ENS.	96.790	96.790	100.0	5.6	106.100	106.100	100.0	-
	AKDENİZ	1. ANTEPFİSTİĞİ ARAŞ.ENS.	40.000	34.000	85.0	2.3	20.000	20.000	100.0	-
		2. KILIS İL FİDANLIĞI	13.000	6.500	50.0	0.8	87.100	87.100	100.0	-
		3. KIRIKHAN MEY. ÜRET. İST.	5.200	5200	100.0	0.3	4.200	4.200	100.0	-
	KARADENİZ	1. BARTIN İL FİDANLIĞI	1.000	-	-	-	70.000	-	-	-
	ORTADOĞU	1. ELAZIĞ MEY. ÜRET. İST.	-	-	-	-	-	-	-	85.000
TOPLAM		543.167	478.697	88.1	-	759.007	623.260	82.1	85.000	
%		31.5	32.3		-	22.7	91.2	-	2.0	
Ö Z E L S E K T Ö R	EGE	1. SUNFİDAN A.Ş. (Salihli)	905.000	833.000	92.0	52.5	-	-	-	-
		2. ÇETİN FİDANCILIK (Salihli)	90.000	-	-	5.2	-	-	-	50.000
		3. ASMA BAĞ FİDANLIĞI (Manisa)	40.000	40.000	100.0	2.3	-	-	-	3.000
		4. YAZLA BAĞ FİDANLIĞI (Salihli)	30.000	30.000	100.0	1.7	30.000	30.000	100.0	-
		5. TEK-BAĞ (Manisa)	10.000	10.000	100.0	0.6	-	-	-	-
		6.BADEMLİ TAR. KAL. KOOP. (Ödemiş)	-	-	-	-	3.700	-	-	9.000
		7. POYRAZDAMI ÜRETİCİLERİ (Salihli)	-	-	-	-	-	-	-	4.000.000
	MARMARA	1.AHMET AŞICI (İnegöl)	12.000	-	-	0.7	-	-	-	-
		2.MÜNFERİT ÜRETİCİLER	3.000	-	-	0.2	15.500	-	-	41.150
	AKDENİZ	1.ISLAHİYE ÜRETİCİLERİ (G.Antep)	-	-	-	-	2.500.000	-	-	-
		GÜNEYDOĞU	1.TOSCANA DOĞU YATIRIM (Ş.Urfa)	92.100	92.100	100.0	5.3	30.000	30.000	100.000
	TOPLAM		1.182.100	1.005.100	85.0	100.0	2.579.200	60.000	2.3	4.102.150
	%		68.5	67.7			77.3	8.8	-	98.0
SEKTÖRLER TOPLAMI		1.725.267	1.483.797	86.0		3.338.207	683.260	20.5	4.184.150	
%		18.7				36.1	-	-	45.2	
GENEL TOPLAM			9.250.624							

